

trinsecum movere potest absque violentia corpus naturale, nisi forte per accidens, sicut removens prohibens quod magis vitur motu naturali, vel actione quam causet ipsum. Illud igitur solum agens potest causare motum voluntatis absque violentia quod causat principium intrinsecum huius motus, quod est potentia ipsa voluntatis. Hoc autem est Deus, qui animam solus creat, ut in secundo Lib. cap. XXI. & LXXXVII, ostensum est. Solutus igitur Deus potest movere voluntatem per modum agentis absque violentia.

Hinc est quod dicitur Prov. XXI. 1. Cor. Regis in manu Domini: & quocumque voluerit, inclinabit illud: & ad Philip. 11. 13. Deus est qui operatur in nobis & velle, & perficere pro bona voluntate.

CAPUT LXXXIX.

Quod motus voluntatis causatur a Deo, & non solum a voluntate.

Udam vero non intelligentes qualiter motum voluntatis Deus in nobis causare possit absque praedictio libertatis voluntatis, conati sunt has auctoritates male exponere, ut scilicet dicerent, quod Deus causat in nobis velle, & perficere, in quantum dat nobis virtutem volendi; non autem sic quod faciat nos velle hoc vel illud, sicut Origenes exponit in III. Periarchon, liberum arbitrium defendens contra auctoritates praedictas. Et ex hoc processisse videtur opinio quorundam, qui dicebant, quod providentia non est de his quae subsunt libero arbitrio, scilicet de electionibus; sed providentia refertur ad exteriores eventus. Non enim qui elegit aliquod consequi, vel perficere, puta edificare, vel ditari, semper poterit ad hoc pervenire; & sic eventus actionum nostrarum non subjacent libero arbitrio, sed providentia disponuntur.

Quibus quidem, auctoritatibus sacrae Scripturae resistitur evidenter: dicitur enim Isa. XXVI. 12. Omnia opera nostra operatus es (1) in nobis, Domine: unde non solum virtutem volendi a Deo habemus, sed etiam operationem.

2. Praeterea. Hoc ipsum quod Salomon Prov. XXI. 1. dicit, Quocumque voluerit, inclinabit illud, ostendit non solum divinam causalitatem ad potentiam voluntatis extendi, sed etiam ad actum ipsius.

3. Item. Deus non solum dat rebus virtutem, sed etiam nulla res potest propria virtute agere, nisi agar in virtute ipsius, ut supra cap. LXX. huius Lib. ostensum est. Ergo homo non potest virtute voluntatis sibi data uti, nisi in quantum agit in virtute Dei. Illud autem in cuius virtute agens agit, est causa non solum virtutis, sed etiam actus: quod in artifice apparet, in cuius virtute agit instrumentum, etiam quod ab hoc artifice propriam formam non accipit, sed solum ab ipso applicatur ad actum. Deus igitur est causa nobis non solum voluntatis, sed etiam volendi.

4. Amplius. Perfectius invenitur ordo in spiritualibus quam in corporalibus. In corporalibus autem omnis motus causatur a primo motu. Oportet igitur quod in spiritualibus omnis motus voluntatis a prima voluntate causetur, quae est voluntas Dei.

5. Adhuc. Superius cap. LXX. ostensum est quod Deus est causa omnis actionis, & operatur in omni agente. Est igitur causa motuum voluntatis.

(1) In Vulgata deest in.

6. Item. Arguit Aristoteles in VIII. Eudemica Ethica per hunc modum. Huius quod aliquis intelligat, consiliatur, & eligat, & velit, oportet aliquid esse causam; quia omne novum oportet quod habeat aliquam causam. Si autem est causa ejus aliud consilium, & alia voluntas praecedens, cum non sit procedere in his in infinitum, oportet devenire ad aliquid primum. Huiusmodi autem primum oportet esse aliquid quod est melius ratione: nihil autem est melius intellectu, & ratione nisi Deus. Est igitur Deus primum principium nostrorum consiliorum, & voluntatum.

Quod electiones & voluntates humanae subsunt divinae providentiae.

EX quo patet quod oportet etiam voluntates humanas, & electiones, divinae providentiae subsitas esse.

1. Omnia enim quae Deus agit, ex ordine providentiae suae agit. Cum igitur ipse sit causa electionis, & voluntatis nostrae, & electiones, & voluntates nostrae divinae providentiae subsuntur.

2. Amplius. Omnia corporalia per spiritualia administrantur, sicut superius cap. LXXV. est ostensum. Spiritualia autem agunt in corporalia per voluntatem. Si igitur electiones, & motus voluntatum, intellectualium substantiarum ad Dei providentiam non pertinent, sequitur quod etiam corporalia ipsius providentiae subtrahantur; & sic totaliter nulla erit providentia.

3. Item. Quanto aliqua sunt nobiliora in universo, tanto oportet quod magis participent ordinem in quo bonum universi consistit: unde Aristoteles in II. Physic. text. com. XLIV. arguit antiquos Philosophos, qui ponebant casum, & fortunam in constitutione caelestium corporum, non autem in inferioribus rebus. Substantiae autem intellectuales sunt nobiliores substantiis corporalibus. Si igitur substantiae corporales quantum ad suas substantias, & actiones cadunt sub ordine providentiae, multo magis substantiae intellectuales.

4. Praeterea. Ea quae sunt propinquiora fini, magis cadunt sub ordine qui est ad finem; nam eis mediantibus etiam alia ordinantur in finem. Actiones autem substantiarum intellectualium propinquius ordinantur in Deum sicut in finem quam actiones aliarum rerum, sicut supra cap. L. ostensum est. Magis igitur cadunt actiones intellectualium substantiarum sub ordine providentiae qua Deus omnia in se ipsum ordinat, quam actiones aliarum rerum.

5. Adhuc. Gubernatio providentiae ex amore divino procedit, quo Deus res a se creatas amat: in hoc enim praecipue consistit amor quod amans amato bonum velit. Quanto ergo Deus aliqua magis amat, tanto magis sub ejus providentia cadunt. Hoc autem & sacra Scriptura docet in Psal. CXLIV. 20. dicens: Dominus custodit omnes diligentes se: & etiam Philosophus in X. Ethic. cap. x. tradit dicens, quod Deus maxime curat de his qui diligunt intellectum, tamquam de suis amicis: ex quo etiam habetur quod maxime substantias intellectuales amat. Sub ejus igitur providentia cadunt eorum voluntates, & electiones.

6. Amplius. Bona interiora hominis quae ex voluntate procedunt, sunt magis propria hominis quam illa quae extra ipsum sunt, ut adeptio divitiarum, vel si quid aliud est huiusmodi: unde per illa homo dicitur esse bonus, non autem per ista. Si igitur electiones humanae & voluntatis motus non cadunt sub divina providentia, sed solum exteriores proventus; verius erit quod res humanae sunt extra providentiam, quam quod providentiae subsint: quod quidem ex persona blasphemantium inducitur Job XXI. 14. Circa cardines caeli perambulatur, nec nostra considerat: & Ezech. IX. 9. Dereliquit Dominus terram, & Dominus non videt: & Thren. III. 37. Quis est iste qui dixit ut fieret, Domino non jubente?

Videntur autem quaedam in doctrina sacra secundum praedictam sententiam sonare. Dicitur enim Eccli. XV. 14. Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui: & infra: Apposuit tibi aquam, & ignem: ad quod volueris, porriges manum tuam. Ante hominem vitam, & mors, bonum, & malum: quod placuerit ei, dabitur illi: & Deut. XXX. 15. Considera quod hodie proposuerim in conspectu tuo vitam, & bonum, & e converso mortem, & malum. Haec autem verba ad hoc inducuntur, ut homines esse liberi arbitrii ostendantur, non ut eorum electiones a divina providentia subtrahantur. Et similiter quod Gregorius Nyssenus dicit in Libro quem de homine fecit, qui inscribitur de Provid. cap. VIII. & ult. Providentia est eorum quae non sunt in nobis, non autem eorum quae sunt in nobis: & Damascenus eum sequens, dicit in secundo Libro orthod. Fidei cap. xxx. quod ea quae sunt in nobis, Deus praenoscit, sed non praedeterminat: exponenda sunt, ut intelligantur ea quae sunt in nobis, divinae determinationi non esse subiecta quasi ab ea necessitate accipientia.

gregamus. Est etiam mutabilis, quia ex uno in aliud discurrendo procedit, ex notis ad ignota proveniens. Est etiam defectibilis propter permutationem phantasiae, & sensus, ut errores hominum ostendant. Angelorum autem cognitiones sunt uniformes, quia ab ipso uno veritatis fonte, scilicet Deo, accipiunt veritatis cognitionem. Est etiam immobilis: quia non discurrendo ab effectibus in causas, aut e converso, sed simplici intuitu puram veritatem de rebus intuentur. Est etiam indefectibilis; cum ipsas rerum naturas, seu quidditates intueantur per se ipsas: circa quas non potest intellectus errare, sicut nec sensus circa propria sensibilia; nos autem quidditates rerum ex accidentibus, & effectibus cognoscimus. Oportet ergo quod nostra intellectualis cognitio reguletur per Angelorum cognitionem. Rursus de corporibus humanis, & exterioribus, quibus homines ununtur, manifestum est quod est in eis multiplicitas commixtionis, & contrarietatis, & quod non semper eodem modo moventur, quia motus eorum non possunt esse continui, & quod defectibilia sunt per alterationem, & corruptionem; corpora autem caelestia sunt uniformia, utpote simplicia, absque omni contrarietate existentia; motus etiam eorum sunt uniformes, continui, & semper eodem modo se habentes; nec in eis potest esse corruptio, vel alteratio. Unde necessarium est quod corpora nostra, & alia quae in usum nostrum veniunt, per motum caelestium corporum regulentur.

Quomodo dicitur aliquis bene fortunatus, & quomodo adjuvatur homo ex superioribus causis.

EX his autem apparere potest quomodo aliquis possit dici bene fortunatus. Dicitur enim alicui homini bene secundum fortunam contingere quando aliquod bonum accidit sibi praeter intentionem, sicut cum aliquis fodiens in agro invenit thesaurum, quem non querebat. Contingit autem aliquem operantem praeter intentionem operari propriam, non tamen praeter intentionem alicujus superioris, cui ipse subest; sicut si dominus aliquis praecipiat alicui servo quod vadat ad aliquem locum quo ipse alium servum jam miserat illo ignorantem; inventio conservi est praeter intentionem servi missi, non autem praeter intentionem domini mittentis; & ideo licet per comparationem ad hunc servum sit fortuitum, & casuale, non tamen per comparationem ad dominum, sed est aliquid ordinatum. Cum igitur homo sit ordinatus secundum corpus sub corporibus caelestibus, secundum intellectum vero sub Angelis, secundum voluntatem autem sub Deo; potest contingere aliquid praeter intentionem hominis, quod tamen est secundum ordinem caelestium corporum, vel dispositionem Angelorum, vel etiam Dei. Quamvis autem Deus solus directe ad electionem hominis operetur, tamen actio Angelorum operatur aliquid ad electionem hominis per modum persuadentis; actio vero corporis caelestis per modum disponentis, in quantum corporales caelestium corporum impressiones in corpora nostra disponunt ad aliquas electiones. Quando igitur aliquis ex impressione caelestium corporum, & superiorum causarum secundum praedictum modum inclinatur ad aliquas electiones sibi utiles, quarum tamen utilitatem propria ratione non cognoscit, & cum hoc ex lumine intellectualium substantiarum illuminatur in-

luntate, & electione dependent, sunt magis propria hominis quam illa quae extra ipsum sunt, ut adeptio divitiarum, vel si quid aliud est huiusmodi: unde per illa homo dicitur esse bonus, non autem per ista. Si igitur electiones humanae & voluntatis motus non cadunt sub divina providentia, sed solum exteriores proventus; verius erit quod res humanae sunt extra providentiam, quam quod providentiae subsint: quod quidem ex persona blasphemantium inducitur Job XXI. 14. Circa cardines caeli perambulatur, nec nostra considerat: & Ezech. IX. 9. Dereliquit Dominus terram, & Dominus non videt: & Thren. III. 37. Quis est iste qui dixit ut fieret, Domino non jubente? Videntur autem quaedam in doctrina sacra secundum praedictam sententiam sonare. Dicitur enim Eccli. XV. 14. Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui: & infra: Apposuit tibi aquam, & ignem: ad quod volueris, porriges manum tuam. Ante hominem vitam, & mors, bonum, & malum: quod placuerit ei, dabitur illi: & Deut. XXX. 15. Considera quod hodie proposuerim in conspectu tuo vitam, & bonum, & e converso mortem, & malum. Haec autem verba ad hoc inducuntur, ut homines esse liberi arbitrii ostendantur, non ut eorum electiones a divina providentia subtrahantur. Et similiter quod Gregorius Nyssenus dicit in Libro quem de homine fecit, qui inscribitur de Provid. cap. VIII. & ult. Providentia est eorum quae non sunt in nobis, non autem eorum quae sunt in nobis: & Damascenus eum sequens, dicit in secundo Libro orthod. Fidei cap. xxx. quod ea quae sunt in nobis, Deus praenoscit, sed non praedeterminat: exponenda sunt, ut intelligantur ea quae sunt in nobis, divinae determinationi non esse subiecta quasi ab ea necessitate accipientia.

CAPUT XCI.

Quomodo res humanae ad superiores causas reducuntur.

EX his ergo quae supra ostensa sunt, colligere possumus, quomodo humana ad superiores causas reducuntur, & non aguntur fortuito. Nam electiones, & voluntates immediate a Deo disponuntur; cognitio vero humana ad intellectum pertinens a Deo mediantibus Angelis ordinatur; ea vero quae ad corporalia pertinent, sive sint interiora, sive exteriora, in usum hominis venientia, a Deo mediantibus Angelis, & caelestibus corporibus dispensantur. Huius autem ratio generaliter una est. Nam oportet omne multiforme, & mutabile, & deficiente potens, reduci sicut in principium in aliquod uniforme, & immutabile, & deficiente non valens. Omnia autem quae in nobis sunt, inveniuntur esse multiplicia, variabilia, & defectibilia. Patet enim quod electiones nostrae multipliciter habent, cum in diversis, & a diversis diversa eligantur. Mutabiles etiam sunt, tum propter animi levitatem, qui non est firmatus in fine ultimo, tum etiam propter mutationem rerum quae nos extra circumstant. Quod autem defectibiles sint, hominum peccata testantur. Divina autem voluntas uniformis est, quia unum volendo, omnia alia vult; & immutabilis, & indeficiens est, ut ostensum est in primo Libro cap. XLII. & LXXV. Oportet ergo omnium voluntatum, & electionum motus in divinam voluntatem reduci, non autem in aliquam aliam causam, quia solus Deus nostrarum voluntatum, & electionum causa est. Similiter autem intelligentia nostra multiplicationem habet, quia ex multis sensibilibus veritatem intelligibilem quasi con-

lectus ejus ad eadem intelligenda, & ex divina operatione inclinante inclinatur ejus voluntas ad aliquid eligendum sibi utile, cujus rationem ignorat, dicitur esse bene fortunatus; & è contrario male fortunatus, quando ex superioribus causis ad contraria ejus electio inclinatur, sicut de quodam dicitur Hierem. xxii. 30. *Scribe virum istum sterilem, virum qui in diebus suis non prosperabitur.*

Sed in hoc est attendenda differentia: nam impressiones corporum cœlestium in corpora nostra causant in nobis naturales corporum dispositiones; & ideo ex dispositione relicta ex corpore cœlesti in corpore nostro dicitur aliquis non solum bene fortunatus, aut male, sed etiam bene natus, aut male; secundum quem modum Philosophus dicit in magnis Moralibus, Lib. II. cap. viii. quod bene fortunatum esse, est esse bene natum. Non enim potest intelligi quod hoc ex natura intellectus diversa procedat, quod unus utilia sibi eligat, & alius nociva præter rationem propriam; cum natura intellectus, vel voluntatis in omnibus hominibus sit una: diversitas enim formalis induceret diversitatem secundum speciem; diversitas autem materialis inducit diversitatem secundum numerum: unde secundum quod intellectus hominis illustratur ad aliquid agendum, vel voluntas à Deo instigatur, non dicitur homo bene natus, sed magis custoditus, vel gubernatus.

Rursus attendenda est circa hæc alia differentia. Nam operatio Angeli, & corporis cœlestis est solum sicut disponens ad electiones, operatio autem Dei est sicut perficiens. Cum autem dispositio quæ est ex corporis qualitate, vel intellectus persuasionem, necessitatem ad eligendum non inducat, non semper homo eligit id quod Angelus custodiens intendit, neque illud ad quod corpus cœleste inclinat; semper tamen hoc homo eligit quod Deus operatur in ejus voluntate. Unde custodia Angelorum interdum cassatur, secundum illud Hierem. li. 9. *Curavimus Babylonem, & non est curata;* & multo magis inclinatio cœlestium corporum; divina vero providentia semper est firma.

Est etiam & alia differentia consideranda. Nam cum corpus cœleste non disponat ad electionem nisi in quantum imprimit in corpora nostra, ex quibus homo incitatur ad eligendum per modum quo passiones inducunt ad electionem; omnis dispositio ad electionem quæ est ex corporibus cœlestibus, est per modum alicujus passionis; sicut cum quis inducitur ad aliquid eligendum per odium, vel amorem, vel iram, vel aliquid hujusmodi. Ab Angelo vero disponitur aliquis ad eligendum per modum intelligibilis considerationis absque passione. Quod quidem contingit dupliciter. Quandoque enim illuminatur intellectus hominis ab Angelo, ad cognoscendum solum quod aliquid est bonum fieri, non autem instruitur de ratione propter quam est bonum, quæ sumitur ex fine; & ideo homo quandoque æstimat quod aliquid sit bonum fieri, si tamen quæreret quare, responderet se nescire: unde quando pervenit in finem utilem, quem non præconsideravit, erit sibi fortuitum. Quandoque vero per illuminationem Angeli instruitur etiam quod hoc sit bonum, & de ratione quare est bonum, quæ dependet ex fine; & sic quando pervenit ad finem quem præconsideravit, non erit fortuitum. Sciendum est etiam, quod vis activa spiritualis nature sicut est altior quam corporalis, ita & est universalior: unde non ad omnia ad quæ se extendit humana electio, se extendit dispositio cœlestis corporis.

Rursus virtus humanæ animæ, vel etiam Angeli

est particularis in comparatione ad virtutem divinam, quæ est universalis respectu omnium entium. Sic ergo aliquid bonum accidere potest homini & præter propriam intentionem, & præter inclinationem cœlestium corporum, & præter Angelorum illuminationem; non autem præter divinam providentiam quæ est gubernativa, sicut & factiva entis in quantum est ens: unde oportet quod omnia sub se contineat. Sic ergo aliquid fortuitum bonum, vel malum potest contingere homini & per comparationem ad ipsum, & per comparationem ad cœlestia corpora, & per comparationem ad Angelos; non autem per comparationem ad Deum: nam per comparationem ad ipsum, non solum in rebus humanis, sed nec in qualibet alia re potest esse aliquid casuale, & improvisum.

Quia vero fortuita sunt quæ sunt præter intentionem; bona autem moralia præter intentionem esse non possunt, cum in electione consistant; respectu eorum non potest dici aliquis bene vel male fortunatus; licet respectu eorum possit dici bene, vel male natus, quando ex naturali dispositione corporis est aptus ad electiones virtutum, vel vitiorum. Respectu autem exteriorum bonorum, quæ præter intentionem homini evenire possunt, potest dici homo & bene natus, & bene fortunatus, & à Deo gubernatus, & ab Angelis custoditus. Consequitur autem ex superioribus causis & aliud auxilium quantum ad exitus suarum actionum. Cum enim homo & eligere habeat, & prosequi quod eligit; in utroque à causis superioribus adjuvatur interdum, & impeditur: secundum electionem quidem, ut dictum est, in quantum homo vel disponitur ad aliquid eligendum per cœlestia corpora, vel illustratur per Angelorum custodiam, vel etiam inclinatur per operationem divinam; secundum executionem vero, in quantum homo consequitur ex aliqua superiori causa robur, & efficaciam ad implendum quod eligit: quæ quidem non solum à Deo, & ab Angelis esse potest, sed etiam à corporibus cœlestibus, in quantum talis efficacia in corpore sita est. Manifestum est enim quod etiam inanimata corpora quasdam vires, & efficacias à cœlestibus corporibus consequuntur, & etiam præter eas quæ ad qualitates activas, & passivas elementorum consequuntur, quas etiam non est dubium cœlestibus corporibus esse subjectas; sicut quod magnes attrahit ferrum, habet ex virtute cœlestis corporis, & lapides quidam, & herbæ alias occultas virtutes. Unde nihil prohibet quod etiam aliquis homo habeat ex impressione corporis cœlestis aliquam efficaciam in aliquibus operibus faciendis, quas alius non habet; puta Medicus in sanando, & agricola in plantando, & miles in expugnando. Hanc autem efficaciam multo perfectius Deus hominibus largitur ad sua opera efficaciter exequenda.

Quantum ergo ad primum auxilium, quod est in eligendo, dicitur Deus hominem dirigere; quantum vero ad secundum auxilium, dicitur hominem confortare: & hæc auxilia tanguntur simul in Psalm. xxvi. 1. ubi dicitur: *Dominus illuminatio mea, & salus mea, quem timebo?* quantum ad primum: *Deus protector vitæ meæ: à quo trepidabo?* quantum ad secundum.

Sed inter hæc duo auxilia est differentia duplex. Prima quidem, quia ex auxilio primo adjuvatur homo tam in his quæ virtuti hominis subduntur, quam etiam in aliis; sed secundum auxilium ad illa tantum se extendit ad quæ virtus hominis valet. Quod enim fodiens sepulchrum inveniat thesaurum, ex nulla hominis virtute procedit: unde respectu talis proven-

tus

tus adjuvari potest homo in hoc quod instigetur ad quærendum ubi est thesaurus; non autem in hoc quod ei aliqua virtus detur ad thesaurum invenendum. In hoc autem quod Medicus sanat, vel miles in pugna vincat, potest adjuvari in hoc quod eligat convenientia ad finem, & hoc efficaciter exequatur per virtutem à superiori causa adeptam. Unde primum auxilium est universalius.

Secunda differentia est, quia secundum auxilium datur ad prosequendum efficaciter ea quæ intendit: unde cum fortuita sint præter intentionem, ex tali auxilio non potest dici homo, proprie loquendo, bene fortunatus; sicut potest dici ex primo, ut supra ostensum est. Contingit autem homini bene, vel male secundum fortunam quandoque ipso solo agente, sicut cum fodiens terram, invenit thesaurum quiescentem; quandoque autem actione alterius causæ concurrente, sicut cum aliquis vadens ad forum causa emendi aliquid, invenit debitorem quem non crederat invenire. In primo autem eventu homo adjuvatur ad hoc quod aliquid sibi bene contingat secundum hoc solum quod dirigitur in eligendo illud cui conjunctum est per accidens aliquid commodum, quod provenit præter intentionem. In secundo autem eventu oportet quod uterque agens dirigatur ad eligendum actionem, vel motum unde sibi occurrant.

Oportet autem & aliud considerare circa ea quæ dicta sunt. Dictum est enim, quod ad hoc quod homini aliquando bene contingat, vel male secundum fortunam, & ex Deo est, & à corpore cœlesti esse potest: in quantum homo à Deo inclinatur ad eligendum aliquid cui conjunctum est aliquid commodum, vel incommodum, quod eligens non præconsiderat, & in quantum à corpore cœlesti ad tale aliquid eligendum sic disponitur. Hoc autem commodum, vel incommodum relatum quidem ad electionem hominis est fortuitum, relatum vero ad Deum, rationem amittit fortuiti, non relatum ad corpus cœleste. Quod sic patet. Non enim aliquis eventus amittit rationem fortuiti, nisi reducat in causam per se. Virtus autem cœlestis corporis est causa agens, non per modum intellectus, & electionis, sed per modum nature; nature autem est proprium tendere ad unum. Si ergo aliquis effectus non est unus, non potest per se causa ejus esse aliqua virtus naturalis. Cum autem aliqua duo sibi per accidens conjunguntur, non sunt vere unum, sed solum per accidens: unde hujus conjunctionis nulla causa naturalis per se causa esse potest. Si ergo iste homo ex impressione cœlestis corporis instigetur per modum passionis, ut dictum est, ad fodiendum sepulchrum; sepulchrum autem, & locus thesauri non sunt unum nisi per accidens, quia non habent aliquem ordinem ad invicem: virtus cœlestis corporis non potest per se inclinare ad hoc totum quod iste fodiens sepulchrum, & locum ubi est thesaurus; sed aliquis per intellectum agens potest esse causa inclinationis in hoc totum, quia intelligentis est multa ordinare in unum. Patet etiam quod homo qui sciret thesaurum ibi esse, posset alium ignorantem mittere ad fodiendum sepulchrum in loco eodem, ut præter intentionem suam inveniret thesaurum. Sic igitur hujusmodi fortuiti eventus reducti in causam divinam, amittunt rationem fortuiti, reducti vero in causam celestem nequaquam.

Per eandem etiam rationem apparet quod homo non potest esse bene fortunatus universaliter ex virtute corporis cœlestis, sed solum quantum ad hoc vel illud. Dico autem universaliter, ut aliquis homo habeat in natura sua impressionem cœlestis corporis,

ut eligat semper, & in pluribus aliqua quibus sint conjuncta per accidens aliqua commoda, vel incommoda. Natura enim non ordinatur nisi ad unum. Ea autem secundum quæ hujusmodi accidit bene, vel male secundum fortunam, non sunt reducibilia in aliquid unum, sed sunt indeterminata, & infinita, ut Philosophus II. Physic. text. comm. i. dicit, & ad sensum patet. Non est ergo possibile quod aliqua habeat in natura sua eligere semper ea ad quæ etiam per accidens sequuntur aliqua commoda; sed potest esse quod ex inclinatione cœlesti inclinatur ad eligendum aliquid cui conjungatur per accidens aliquid commodum, & ex alia inclinatione aliud, & ex tertia tertium; non autem ita quod ex una inclinatione inclinatur ad omnia: ex una autem divina dispositione potest homo ad omnia dirigi.

CAPUT XCIII.

De fato an sit, & quid sit.

I. Part. quest. cxvi. art. 1.

Ex his autem quæ præmissa sunt, apparet quid sit de fato sentiendum.

Videntes enim homines multa in hoc mundo per accidens contingere, si causæ particulares considerentur, posuerunt quidam quod nec etiam ab aliquibus superioribus causis ordinantur; & his videbatur fatum esse nihil omnino. Quidam vero in aliquas ea altiores causas reducere sunt conati, ex quibus tamen cum quadam dispositione ordinate procedant; & hi fatum posuerunt, quasi ea quæ videntur à casu contingere, sint ab aliqua causa effata, sive prælocuta, & præordinata ut essent. Horum autem quidam omnia quæ hic accidunt à casu contingere, reducere sunt conati sicut in causis in cœlestia corpora, etiam electiones humanas dispositione siderum, cui omnia cum quadam necessitate subdi ponebant, fatum appellantes. Quæ quidem positio impossibilis est, & à fide aliena, ut ex superioribus cap. lxxi. & seq. patet. Quidam vero in dispositionem divinæ providentiæ omnia reducere voluerunt quæcumque in his inferioribus casu contingere videntur: unde omnia fato agi dixerunt, ordinationem quæ est in rebus ex divina providentia, fatum nominantes: unde Boetius dicit Lib. IV. de consol. prosa vi. quod *fatum est inherens rebus mobilibus dispositio, per quam providentia suis quæque necit ordinibus.* In qua fati descriptione dispositio pro ordinatione ponitur. *Rebus autem inherens* ponitur, ut distinguatur fatum à providentia: nam ipsa ordinatio, secundum quod in mente divina est, nondum rebus impressa, providentia est; secundum vero quod jam est explicata in rebus, fatum nominatur. *Mobilibus autem dicitur*, ut ostendat quod ordo providentiæ à rebus contingentiam, & mobilitatem non aufert, ut quidam posuerunt. Secundum hanc ergo acceptionem, negare fatum est providentiam divinam negare. Sed quia cum infidelibus nec nomina debemus habere communia, ne ex consortio nominum possit sumi erroris occasio; nomine fati non est à fidelibus libere utendum, ne videamur illis assentire qui male de fato senserunt, omnia necessitati siderum subjicientes. Unde Augustinus dicit in V. de civitate Dei, cap. 1. *Si quis virtutem, vel potestatem Dei nomine fati appellat; sententiam teneat, linguam corrigat.* Et Gregorius homil. x. in Evang. Epiph. dicit secundum eundem intellectum: *Absit à fidelium mentibus ut fatum aliquid esse dicant.*

Ee 2

CA.